
**APRENTATGE PUNTUAL DEL CATALÀ A TRAVÉS DE LA
INTERCOMPENSIÓ I DE LA TRADUCCIÓ AUDIOVISUAL.
UN EXEMPLE DE BONES PRÀCTIQUES**

CRISTINA VARGA
cristina.varga@gmail.com

Université Catholique de l'Ouest – Universitatea Babeş-Bolyai de Cluj-Napoca

Resum: El present article vol presentar un exemple de bones pràctiques de l'ús de la tecnologia i de la traducció audiovisual en l'entorn de l'aprenentatge puntual del català a la Universitat Babeş-Bolyai de Cluj-Napoca. El programa de màster de Comunicació multilingüe i multicultural, organitzat pel Departament de Llengües i Literatures Romàniques ofereix als seus estudiants, des del 2011, una modalitat innovadora d'aprenentatge que fa servir una plataforma virtual d'accés lliure anomenada *Clipflair*. Encara que es tracta d'un aprenentatge puntual, les unitats didàctiques proposades permeten la formació de les principals competències lingüístiques (comprensió lectora, comprensió oral, producció escrita i producció oral) a través del contacte amb materials audiovisuals autèntics que presenten aspectes de la vida i de la comunicació quotidiana en català. L'aprenentatge, que es desenvolupa exclusivament en l'entorn virtual, permet als estudiants d'aprendre a través d'activitats flexibles i engrescadors basades en les diferents modalitats de la traducció audiovisual com la subtitulació, el doblatge i les veus superposades. Per concloure, presentarem la retroacció dels estudiants que han valorat durant el període 2011-2018 el mòdul de català del curs d'intercomprensió en les llengües romàniques.

Paraules clau: Clipflair, català com a llengua estrangera, traducció audiovisual, plataforma virtual d'aprenentatge, unitats didàctiques, intercomprensió en les llengües romàniques

Abstract: The current article may focus on the presentation of an example of good practices in foreign language classes at Babeş-Bolyai of Cluj-Napoca. Since 2011, within the framework of the MA program in *Multilingual and Multicultural Communication*, organised by the *Department of Romance Language and Literatures*, our students can learn basic concepts of Catalan, through an innovative learning method based on the use of an open access virtual environment named *Clipflair*. Despite the fact we are talking of a very punctual language learning activity, the didactic units are quite complex and allow the students to form basic linguistic skills (*reading, listening, writing and speaking*) by the means of audio-visual translation activities. The learning activities take place online, in a web-based environment; they offer a flexible and stimulating learning milieu, as can be observed in the feedback from our students, during the period 2011-2018.

Keywords: Clipflair, Catalan as foreign language, audiovisual translation, web-based learning platform, didactic units, intercomprehension in Romance languages

INTRODUCCIÓ

A l'Europa multilingüe i multicultural d'avui en dia, l'aprenentatge de les llengües s'està convertint en una activitat cada vegada més important per a la vida quotidiana dels

ciudadans. Els viatges, els intercanvis culturals i comercials i la circulació lliure dins de l'espai europeu han promogut l'interès per conèixer altres llengües i cultures i, per consegüent, han contribuït al desenvolupament de la didàctica dels idiomes. En aquest context, es pot observar que l'aprenentatge de les llengües desenvolupa i diversifica la seva metodologia, les seves eines i els seus materials didàctics. Aprendre idiomes fent servir diferents eines informàtiques i plataformes virtuals ja és una realitat per als alumnes d'avui dia.

Aquest treball consisteix en la presentació d'un exemple de bones pràctiques que s'està fent a la Universitat Babeş-Bolyai de Cluj-Napoca, des del 2011. L'exemple escollit tracta de l'aprenentatge puntual del català mitjançant una plataforma virtual, utilitzant com a mètode la traducció de materials audiovisuals. Per informar de manera correcta sobre aquesta activitat didàctica, en primer lloc, presentarem el context general de les classes i els continguts didàctics del mòdul de llengua catalana del curs d'Intercomprensió en les llengües romàniques que es fa en la nostra universitat. Tot seguit, presentarem el medi virtual informàtic en el qual es desenvolupa el procés d'aprenentatge i els materials didàctics que s'hi fan servir.

Per cloure aquesta presentació, comentarem la retroacció obtinguda dels nostres estudiants en relació amb aquest primer contacte amb el català, una llengua romànica que per a la majoria és una llengua completament desconeguda. Entre els aspectes que ens han interessat trobem: si aprendre català resulta gaire difícil després del curs d'intercomprensió, si els estudiants tenen alguna motivació per seguir estudiant totes/una de les llengües romàniques estudiades al llarg d'aquest curs i si el mètode presentat al curs els sembla convenient o no.

La novetat i la unicitat del nostre exemple de bones pràctiques consisteix en el fet d'utilitzar una combinació insòlita de mètodes didàctics. Així doncs, per a la formació puntual en català dels nostres estudiants fem servir: el marc teòric de la intercomprensió en les llengües romàniques, el mètode de la traducció audiovisual per a l'aprenentatge dels idiomes i últimament fem servir el mètode de l'aprenentatge de llengües assistit per ordinador.

Per consegüent, considerem que utilitzar els mètodes mencionats i realitzar les activitats didàctiques a través d'una plataforma virtual d'accés lliure com *Clipflair*¹ ofereix un entorn complex, engrescador i flexible per als professors i per als estudiants.

L'article està adreçat a professors i especialistes en el camp de la didàctica de les llengües estrangeres i vol descriure aquest exemple de bones pràctiques d'aprenentatge puntual del català que es realitza a la nostra universitat.

EL CURS D'INTERCOMPENSIÓ A LES LLENGÜES ROMÀNiques

A la Universitat Babeş-Bolyai de Cluj-Napoca (www.ubbcluj.ro), en el programa de màster de Comunicació multilingüe i multicultural, organitzat pel Departament de Llengües i Literatures Romàniques, els estudiants tenen la possibilitat d'iniciar-se en l'aprenentatge de diferents llengües romàniques que no van tenir ocasió d'estudiar durant la seva carrera. Es tracta d'un curs format per diferents mòduls lingüístics, basats en el marc teòric de la intercomprensió lingüística (Blanche-Benveniste & Valli 1997 i Klein & Meissner et al. 2004). Cada mòdul consisteix en dues sessions amb una durada de dues hores. El contingut lingüístic de la proposta curricular del curs abarca les llengües següents: castellà, català, francès, italià, portuguès, occità i romanès. Cada mòdul és a càrrec d'un professor del departament de llengües romàniques a excepció del mòdul de llengua catalana, que és a

¹ La plataforma *Clipflair* es pot fer servir amb el navegador Internet Explorer, després d'haver instal·lat el complement *Silverlight*.

càrrec d'una professora del Departament de llengües modernes aplicades de la mateixa universitat.

El curs presenta l'avantatge que, dins d'un marc teòric general dibuixat pel mètode de la intercomprensió en les llengües romàniques, permet als estudiants de treballar amb diferents professors, realitzar l'aprenentatge lingüístic seguint mètodes diferents i aprendre els idiomes romànics fent servir eines i materials didàctics variats.

El temari del mòdul de llengua catalana té en compte el perfil específic dels cursants. Es tracta d'estudiants que ja coneixen dos o tres idiomes romànics a nivell avançat (C1 / C2) i que estan ampliant les seves àrees de coneixement lingüístic iniciant-se en l'estudi d'altres idiomes de la mateixa família lingüística. En general, es tracta d'estudiants de filologia, de llengües modernes aplicades, de periodisme, de ciències del llenguatge o fins i tot de traductors. El coneixement previ de les llengües romàniques és de gran utilitat, ja que durant l'aprenentatge d'un nou idioma pot servir com a llengua de suport.

Dins d'aquest curs, el temari del mòdul de llengua catalana té prevista una part teòrica introductòria d'acord amb el mètode de la intercomprensió lingüística en les llengües romàniques. Al llarg d'aquesta part teòrica, els estudiants adquireixen els coneixements generals sobre la llengua i la cultura catalanes. Així doncs, la primera hora del curs es dedica a la presentació de dades com: situació geogràfica, demografia, principals ciutats i regions de parla catalana i situació política del moment. Tot seguit, s'ofereix informació sobre la formació i l'evolució de la llengua catalana des del llatí vulgar fins al present i s'esmenten els moments històrics més importants i els elements lingüístics i textuais il·lustratius per a cada època.

Després d'aquest panorama general del català, el curs segueix amb una presentació general de la llengua catalana: el sistema fonètic, la morfologia i la sintaxi. Seguint els principis de la intercomprensió, els estudiants aprenen a llegir i a pronunciar correctament els mots en català i també aprenen lèxic bàsic de la comunicació quotidiana amb el romanès com a llengua de suport (Lamuela&Ani: 2005). El professor proposa com a exemples frases senzilles en català que els estudiants poden intentar traduir al romanès.

Havent acabat la part teòrica del curs, el professor introdueix el nou contingut de l'aprenentatge: es tracta d'una situació comunicativa molt senzilla en la qual els estudiants aprendran a presentar-se en català. Per assolir aquest objectiu, el professor comença presentant la plataforma virtual *Clipflair* i explica tots els passos necessaris per a connectar-se a la primera unitat didàctica, *Qui sóc?*. Aquesta unitat permet als estudiants aprendre a presentar-se en català: dir el seu nom, la seva edat, quina és la seva ciutat d'origen i quina la ciutat on viuen i mencionar algunes activitats preferides.

Encara que la unitat didàctica sembli molt senzilla, està concebuda per a formar les competències lingüístiques principals en català (comprensió lectora, comprensió escrita, producció escrita i producció oral) i consisteix en un material audiovisual, un conjunt d'exercicis i una llista bàsica de recursos lingüístics (diccionaris, gramàtica, programari de traducció automàtica, programari de pronunciació en català, etc.). El model didàctic és el model comunicatiu-funcional i, per consegüent, els textos (escrits i orals) que serveixen com a model comunicatiu són autèntics i il·lustratius per a la situació de comunicació estudiada.

Atès que es tracta d'una primera classe de català, el professor presenta gradualment els continguts lingüístics que permetran als estudiants adquirir els coneixements lingüístics necessaris per a poder presentar-se. Una de les primeres activitats consisteix a visionar una pel·lícula muda en què diferents joves són presentats en poques frases que apareixen escrites a la pantalla. Després de visionar la pel·lícula, els alumnes utilitzen els seus coneixements previs de les llengües romàniques per a identificar els elements constituents del text (*pronoms personals, formes verbals, articles, noms*, etc.). En un primer moment, els estudiants intenten llegir en veu alta els textos i el professor corregeix la seva pronúncia.

Després que cada estudiant hagi llegit una de les presentacions de la pantalla, el professor continua amb l'explicació del significat del text.

Atès que el lèxic de les presentacions de la pel·lícula és repetitiu, els estudiants poden observar amb facilitat les frases recurrents. També poden preguntar el significat del lèxic nou que apareix a la pantalla. Tot seguit, els estudiants utilitzen els coneixements adquirits per escriure una presentació seva, seguint l'estructura i la fraseologia vista a la pel·lícula. Si per a la seva presentació necessiten utilitzar paraules que no han sigut explicades, els estudiants les demanen al professor.

Per a millorar la seva competència lectora, cada estudiant llegeix la presentació pròpia, mentre que el professor en corregeix la pronúncia i els eventuais errors lèxics.

Després d'aquest primer exercici, a continuació de la classe es visiona la segona part de la pel·lícula. Aquesta part consisteix en la presentació oral de dues persones i l'exercici permet als estudiants sentir l'entonació, la pronúncia i el ritme de la parla en català. Durant l'activitat es pot dirigir l'atenció dels alumnes cap a les paraules que han dit els personatges mitjançant la repetició del fragment de la pel·lícula. El professor aclareix els fragments més difícils. La classe es clou amb un exercici de comunicació oral on cada estudiant ha de preguntar a un company qui és, d'on és, on viu, quants anys té i quines són les activitats que li agrada fer. Els estudiants s'han de comunicar sense mirar el text de presentació escrit abans.

Per reforçar els coneixements adquirits durant la classe, els estudiants poden realitzar com a deure la subtitulació / el doblatge de la pel·lícula visionada treballant amb la plataforma *Clipflair*. Després d'acabar els deures, els estudiants les poden penjar a la xarxa. Els estudiants rebran la retroacció del professor i els deures corregits en línia, a través de la plataforma *Clipflair*.

Després de la primera classe, podem afirmar que els estudiants han apuntat aproximadament 100 elements lèxics i entre 10 i 20 frases senzilles en català. Tant els elements lèxics com la fraseologia han estat utilitzades en diferents exercicis didàctics per a formar la comprensió i la producció de textos senzills escrits i orals.

La segona sessió està dedicada a convèncer els estudiants que poden continuar l'aprenentatge de manera autònoma utilitzant la plataforma *Clipflair*. En funció del tema d'interès dels estudiants, el professor proposa una de les activitats de nivell A1 – *La meua ciutat, Com s'hi va?* o *Els números*. Aquestes unitats didàctiques permeten ampliar i reforçar els coneixements lingüístics adquirits anteriorment. Durant la segona sessió, el professor proposa també una activitat lliure (lectura d'un article en català, subtitulació d'una cançó en català, subtitulació d'un fragment de pel·lícula, etc.), activitat dedicada a motivar els estudiants per a continuar l'estudi. Per això, el professor mostra als estudiants com importar un fragment vídeo / àudio utilitzant la plataforma *Clipflair*. Al llarg d'aquesta activitat, els estudiants aprofundeixen els coneixements de l'ús d'aquesta plataforma virtual i aprenen a importar diversos fragments vídeo / àudio de la seva preferència. També aprenen com obrir una finestra per escriure text o per subtitular / doblar el fragment que han pujat a la plataforma. El professor completa la classe presentant una llista d'eines en línia, dedicades a facilitar l'aprenentatge dels idiomes (diccionaris, enciclopèdies, corrector ortogràfic, programari de pronunciació, etc).

En acabar les dues sessions, el professor recomana una breu bibliografia especialitzada als estudiants que necessiten més informació de cara al treball de final de curs, que consisteix en un estudi lingüístic contrastiu en les llengües romàniques.

D'aquesta manera, els nostres estudiants reben una formació puntual i entren en contacte amb el català com a llengua estrangera.

LA PLATAFORMA D'APRENTATGE I ELS MÈTODES UTILITZATS

El 2011, quan van començar els cursos d'*Intercomprensió en llengües romàniques* a la nostra facultat, fer servir una plataforma virtual d'aprenentatge d'idiomes era tota una novetat. Encara que anteriorment diferents projectes acadèmics de la nostra facultat ja havien inclòs materials didàctics en línia o pàgines web dedicades a l'aprenentatge d'idiomes (com per exemple els projectes *Europe ensemble* i *AutoDidact*), la plataforma *Clipflair* té un perfil únic. Cap altre projecte d'aprenentatge havia ofert a Romania accés lliure a classes virtuals mitjançant una plataforma virtual. Aquest complex entorn digital ofereix l'avantatge de poder desenvolupar múltiples tipus d'activitats didàctiques complexes i flexibles i representa també una nova tendència en la didàctica moderna. D'altra banda, l'aprenentatge d'idiomes a través de la traducció audiovisual era, el 2011, una àrea d'activitat traductora emergent, molt popular entre els joves i els estudiants, molts d'ells aficionats a les pel·lícules d'Internet (*youtube, vimeo, dailymotion*, etc.).

Partint de la hipòtesi que la traducció és una activitat important en el procés d'aprenentatge d'idiomes i que les pel·lícules ofereixen un entorn comunicatiu idoni i engrescador per a aquest tipus d'aprenentatge, un grup d'investigadors de 10 universitats europees van proposar el 2011 un projecte Comenius per a desenvolupar activitats didàctiques accessibles a través d'una plataforma virtual anomenada *Clipflair (clipflair.net)*. Aquest projecte proposa una nova modalitat d'aprenentatge dels idiomes, utilitzant l'entorn virtual i les seves eines informàtiques juntament amb els avantatges i l'atractiu que suscita la traducció audiovisual entre els joves.

El projecte *Clipflair* considera la traducció audiovisual com una part central del procés d'aprenentatge de les llengües. Per consegüent, els materials audiovisuals penjats a la plataforma estan desenvolupats al voltant de la traducció audiovisual assegurant, durant el procés didàctic una formació lingüística completa. Els materials audiovisuals utilitzats per l'aprenentatge tracten situacions quotidianes típiques, converses corrents i aspectes culturals que faciliten als estudiants la comprensió de l'idioma i del seu àmbit cultural, polític i històric.

Tanmateix, la possibilitat de crear, actualitzar i adaptar les unitats didàctiques penjades a la plataforma *Clipflair* permet als professors dissenyar activitats didàctiques complexes i diverses.

No menys important la possibilitat de tenir un espai virtual d'aprenentatge on l'estudiant pugui penjar els deures, comunicar o treballar de forma col·laborativa amb els seus companys representa un avantatge més d'aquesta plataforma.

Pel que fa a l'aprenentatge del català, *Clipflair* posa a disposició dels professors i dels estudiants una col·lecció de 28 unitats didàctiques que corresponen a diferents nivells de competència *MECR (A1-B2)*.

CLIPFLAIR. LES UNITATS DIDÀCTIQUES DE LLENGUA CATALANA

Les unitats didàctiques *Clipflair* segueixen el marc teòric funcional-comunicatiu que consisteix a enfocar el procés didàctic de manera dinàmica integrant les estructures morfològiques i sintàctiques en situacions comunicatives quotidianes autèntiques.

LA TRIA DELS MATERIALS AUDIOVISUALS

Els materials inclosos en les unitats didàctiques *Clipflair* són adaptats des del punt de vista de la seva complexitat i de la seva autenticitat. Per assolir aquests principis, els materials

audiovisuals de les unitats didàctiques presenten una gran varietat de gèneres com: animacions, documentals, pel·lícules artístiques, publicitat, captures de Google Earth, etc.

Aquesta varietat permet a la plataforma estudiar una col·lecció molt diversificada de trets específics de la llengua parlada com: el llenguatge familiar, la conversa quotidiana, el llenguatge especialitzat o el llenguatge col·loquial.

LES COMPETÈNCIES FORMADES

Les activitats didàctiques estan orientades a la formació de les competències lingüístiques generals com ara: comprensió lectora, comprensió escrita, comunicació oral i comunicació escrita. Una competència que pot es pot formar a través de la traducció audiovisual és la competència cultural. Aquesta competència permet als estudiants no acabo d'entendre bé què vols dir i el seu sistema de valors en diferents obres culturals (música, art, teatre, cinematografia, etc.) de la cultura que estudien i els permet una comprensió més completa en la comunicació en un idioma estranger.

TIPUS D'EXERCICIS

Des del punt de vista de la varietat d'exercicis proposats als estudiants per a l'aprenentatge, la plataforma *Clipflair* presenta l'avantatge de poder aprofitar tots els exercicis «tradicionals» (respostes múltiples / duals, narració basada en una imatge, continuar la història, etc.) però també permet introduir nombroses activitats modernes de traducció audiovisual. Des d'aquest punt de vista, els exercicis de subtitulació, doblatge, veus superposades, o comentari lliure són específics de la plataforma i conformen una modalitat única de treballar les competències lingüístiques.

Comparada amb les diferents plataformes que fan servir materials vídeo per a l'aprenentatge d'idiomes, *Clipflair* és l'única que ofereix una varietat tan gran d'exercicis de traducció audiovisual. Cada modalitat de traducció audiovisual permet formar diferents competències. Per exemple, la subtitulació permet desenvolupar la producció escrita; i el doblatge, les veus superposades i el comentari lliure permeten formar la competència de producció oral

LA RETROACCIÓ DELS ESTUDIANTS

Per demostrar la validesa del mètode didàctic que es va fer servir per a l'aprenentatge del català al llarg del curs d'*Intercomprensió en les llengües romàniques*, es va demanar també l'opinió dels cursants. La seva opinió constitueix un argument important que ens permet afirmar que es tracta d'un exemple de bones pràctiques en l'àmbit didàctic. Amb aquesta finalitat es va dissenyar una enquesta. L'enquesta es va dur a terme en dues etapes: els estudiants van respondre un primer conjunt de preguntes abans de començar el curs i un altre després de l'última sessió. El primer conjunt de preguntes consistia en 25 preguntes i el segon, en 10. Tots els participants van respondre el mateix conjunt de preguntes. L'objectiu de l'enquesta era observar el coneixement general que els estudiants tenien del català abans de començar el curs i els coneixements que havien adquirit durant les sessions d'aprenentatge.

Fora del coneixement lingüístic i cultural adquirit, ens interessava també l'opinió i l'actitud dels estudiants sobre la dificultat, la motivació i la utilitat d'aprendre català per part d'una persona/estudiant que ja coneix altres llengües romàniques.

Entre el 2011 i el 2018 es van enquestar 60 estudiants que havien utilitzat la plataforma *Clipflair* i que havien cursat el mòdul de català utilitzant-la. L'anàlisi de les respostes rebudes ens va permetre de treure conclusions força positives pel que fa a l'aprenentatge del català. Per exemple, es pot observar que abans de començar el curs el

coneixement sobre el català és bastant general i, a vegades, imprecís. En canvi, després de les dues sessions es poden observar canvis substancials pel que fa als coneixements lingüístics i la manera de pensar en el català com a llengua estrangera.

Una de les preguntes que genera les respostes més interessants és la pregunta sobre la dificultat d'aprendre català. A l'enquesta inicial més del 80% dels estudiants responen que, segons ells, el català és un idioma difícil d'aprendre. Després de les dues sessions de treball, la seva opinió canvia de manera dràstica: més de 95% dels estudiants pensen que l'aprenentatge del català no necessita gaire esforç.

Pel que fa a la motivació d'aprendre català, es pot també observar una actitud positiva ja que els estudiants pensen que pot ser un coneixement molt útil per entendre millor el context de vida a Catalunya, per completar la seva formació en llengües romàniques, per viatjar i també per a negocis i activitats comercials.

La utilitat d'un aprenentatge sistemàtic i seriós del català va lligat, principalment, segons l'opinió dels estudiants enquestats, a activitats de traducció i interpretació, a professions relacionades amb el turisme, el comerç i a les relacions internacionals.

Per a mi, com a professora, el mòdul de català del curs d'*Intercomprensió en les llengües romàniques* va ser una oportunitat de poder impartir un idioma que per als romanesoparlants és molt fàcil d'entendre i d'aprendre i que es coneix molt poc a Romania.

CONCLUSIONS

En conclusió, encara que el mòdul de llengua catalana sigui puntual a la Universitat Babeş-Bolyai, la combinació única de mètodes didàctics, els materials audiovisuals utilitzats i el fet de realitzar les activitats didàctiques a través d'una plataforma virtual el destaquen com un exemple de bones pràctiques dins de l'àmbit de la didàctica de les llengües.

Esperem també haver pogut demostrar en aquest article que es tracta d'un aprenentatge molt innovador que es desenvolupa en un entorn electrònic interactiu i que disposa d'una comunitat virtual que promou el treball col·laboratiu dels estudiants i la comunicació en línia durant l'aprenentatge. Un altre aspecte molt ben considerat per part dels participants va ser la possibilitat de rebre les avaluacions i els comentaris del professor a través de la plataforma, i la retroacció personalitzada per a cada estudiant o grup de treball.

Així mateix, considerem que aquest exemple de bones pràctiques representa la causa principal del canvi d'opinió en relació amb la dificultat d'aprendre català per part dels nostres estudiants.

Per tant, considerem que el mòdul de llengua catalana presentat pot ser una manera vàlida d'aprenentatge d'idiomes, flexible i adaptable a diferents àmbits de la didàctica de les llengües.

CRISTINA VARGA

cristina.varga@gmail.com

Université Catholique de l'Ouest – Universitatea Babeş-Bolyai de Cluj-Napoca

BIBLIOGRAFIA

- (2003) *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar* (MECR), URL http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_diffusio/publicacions_en_linia/classific_temes/temes_materials_didactics/marc_europeu_de_referencia_per_a_les_llengües.
- (2004) *AutoDidact* – <http://autodidact.granturi.ubbcluj.ro/index.html> (ultima consulta 05.04.2019).

- (2005) *Europe ensemble* – “Le tour de l’Europe en 80 jours” – <https://europensemble.eu/> (ultima consulta 15.04.2007).
- (2011) Foreign Language Learning through Interactive Captioning and Revoicing of Clips – Clipflair – clipflair.net (última consulta 05.04.2019).
- Ani, V., Lamuela, X. (2005) *Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del romanès*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2005.
- Blanche-Benveniste, C., Valli, A. (dirs.) (1997) *L’intercomprension: le cas des langues romanes*, Paris, Hachette.
- Klein, G.H., Meissner, F.J., Stegmann, T.D., Zybatow, L.N. (2004) *EuroComRom – Les sept tamis : lire les langues romanes dès le départ*, Shaker Verlag, Aachen.
- Varga, C. (2014) «Enseñar las lenguas románicas a través de la traducción y el doblaje», *Quaestiones Romanicae*, nr. II/2, *Lucrările Colocviului Internațional Comunicare și cultură în România europeană* (ediția a III-a/2014), Szeged, JatePress, pp. 657-663.
- Varga, C. (2014) «Proiectul Clipflair. Prima platformă virtuală pentru predarea limbii române ca limbă străină», *New Trends in Language Didactics /Noi orientări în predarea limbilor străine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, pp. 291-305.